

Det norske Arbeiderpartis 31. ordinære landsmøte

i Folkets Hus, Oslo 3., 4. og 5. november
1939

SAKLISTE:

1. **Åpning og konstituering.**
 - a) Fullmaktene.
 - b) Forretningsorden og sakliste.
 - c) Valg av ordstyrere, sekretærer og komitéer.
2. **Beretninger og regnskaper.**
3. **Prinsipielt program og arbeidsprogram.** (Side 3.)
(Herunder retningslinjer i militærspørsmålet.)
4. **Retningslinjer for partiets faglige politikk.** (Side 18.)
5. **Lovforandringer.** (Side 21.)
6. **Stortingsvalget og kommunevalgene i 1940.** (Side 28.)
7. **Samfunnstjeneste for ungdommen.** (Side 28.)
8. **Kommunal fellesorganisasjon.** (Side 33.)
9. **Valg.**

Forretningsorden.

Landsmøtets forhandlinger foregår for lukkede dører. Medlemmer av partiet har adgang til galleriet mot fremvisning av spesielle adgangskort.

Referat fra møtene må godkjennes av dirigentene.

Det velges 4 ordstyrere, som vekselvis og etter sig imellem avgjort orden, leder landsmøtets forhandlinger. Ønsker den ledende ordstyrer å delta i debatten, skal han overlate ordstyrerplassen til en av de andre ordstyrere.

Ordstyrerne har rett til å stille forslag om ordskiftets avslutning med de inntegnede talere og forslag om tidsbegrensning.

Det holdes to møter daglig. Formiddagsmøte fra kl. 9 til 14 og ettermiddagsmøte fra kl. 16 til 19.

Alle forslag skal fremlegges skriftlig til ordstyreren og være undertegnet med forslagsstillerens navn og hjemsted.

Efter at det er vedtatt å sette strek kan intet nytt forslag fremsettes.

Alle valg skal foregå ved skriftlig avstemning. Andre avstemninger foregår ved håndsoprekning. Landsmøtet kan beslutte at en avstemning skal foregå med navneoprop. Representantenes stemmegivning skal da innføres i protokollen.

Til å føre forhandlingsprotokollen velges 4 sekretærer. I protokollen skal innføres de saker som behandles, alle forslag som fremsettes og beslutningene med angivelse av antall avgitte stemmer. Ved hvert formiddagsmøtes begynnelse leser den fungerende sekretær op protokollen for den foregående dag. Protokollen for møtets siste dag godkjennes av landsstyret.

Innledere har rett til å benytte inntil 30 minutter til innledningsforedrag, 10 minutter til første og 5 minutter til annen replikk. De øvrige representanter har rett til å ha ordet inntil 3 ganger i samme sak med henholdsvis 15, 10 og 5 minutters taletid. Representanter som forlanger ordet til forretningsorden tilståes ikke mere enn 1 minutts taletid.

Sak nr. 3.

Prinsipielt program og arbeidsprogram.

(Herunder retningslinjer i militærspørsmålet.)

Landsmøtet i 1936 vedtok å gi landsstyret bemyndigelse til å sette ned en komité for å komme med fremlegg til revisjon av partiets prinsipielle program og arbeidsprogram. I landsstyremøte den 9. januar 1938 blev denne programkomitéen valgt: Oscar Torp, formann, Ole Colbjørnsen, Ole Øisang, Olav Hindahl, Sverre Støstad, Jens Steffensen, Oscar Nilssen, Neimi Lagerstrøm og Gunnar Sand. De tre første dannet arbeidsutvalget.

Komitéens første utkast som var ferdig i januar 1939, blev sendt partiets avdelinger til foreløbig behandling. De uttalelser og fremlegg som kom fra avdelingene blev sendt programkomitéen som så utarbeidet sitt endelige fremlegg til prinsipielt program og arbeidsprogram. Fremleggene er behandlet av landsstyret.

Landsstyrets framlegg til prinsipielt program.

Det norske Arbeiderparti som er det politiske organet for den norske arbeiderklasse, setter seg som mål å avskaffe den kapitalistiske utbytting og bygge opp et sosialistisk, et klasseløst samfunn, styrt av håndens og åndens arbeidere.

For å nå fram til dette målet ser partiet det som sine viktigste oppgaver: å vinne folket for det sosialistiske grunnsynet, samle, organisere og dyktiggjøre arbeidsfolket i landet, reise dets vilje til selvhevd, solidaritet og samfunns-

ansvar og på demokratiets grunn vinne folkeflertallet og samfunnsmakten for det arbeidende folk.

Partiet legger fram sitt sosialistiske grunnsyn i dette prinsippprogrammet.

- I.
1. Det er de økonomiske tilhøve, i første rekke produksjons- og eiendomsforholdene som deler samfunnet opp i klasser og bestemmer interessemotsetningene og den politiske maktstillingen. Nye driftsformer og

- nye eiendomstilhøve drar etter seg en tilsvarende maktforskyving og omskipling av de sosiale, politiske og kulturelle tilhøve i samfunnet. Dette er i samsvar med det marxistiske historiesynet.
2. Det som særmerker det kapitalistiske samfunnssystemet er den privatkapitalistiske eiendomsrett til produksjonsmidlene og konkurransenstriden mellom de private næringsdrivende. Den som har kapitalmakt kan gjennom utbytting av arbeidsfolket tilvende seg en merverdi, en uberettiget del av de verdier som blir skapt gjennom den økonomiske virksomhet. Dette er en grunnårsak til interessemotsetningene og klassestriden i samfunnet.
 3. Den kapitalistiske samfunns-husholdning har ikke bare dratt arbeidere og funksjonærer, men også bønder og fiskere inn under kapitalens herredømme. Den organiserte kapitalmakt har tilvendt seg det reelle herredømmet over jorden og arbeids- og produksjonsmidlene, og utbytter dem gjennom rentesystemet og urimelig fordyrende mellommannsvesen. Hele det arbeidende folk må derfor verge sine fellesinteresser mot kapitalveldet.
 4. Den tekniske utviklingen har i de senere årtier ført til en stadig bedring og rasjonalisering av produksjons- og samferdselsmidlene og de kulturelle hjelpemidler. Dermed er også alle muligheter lagt til rette for bedre og tryggere levekår og rikere kulturliv. Men samtidig har kapitalmakten organisert seg sterkere gjennom arbeidsgjernes sammenslutninger, gjennom truste og karteller og det moderne bank- og finansvesen. De nye muligheter til profitt, arbeidskraften og de tekniske og organisatoriske hjelpemidlene, er blitt nyttet ut planløst og omsynsløst, og det har ikke bare hindret at samfunnsgodene er blitt rettferdig fordelt, men har også ført samfunnet opp i stadige kriser med omfattende arbeidsløyse, svekket kjøpeevne, ujevn lønnsomhet og utrygge tilhøve for store deler av folket.
 5. De siste voldsomme økonomiske kriser viser at kapitalismen har utviklet krefter den ikke lenger kan rå med og regulere på en måte som folket kan være tjent med. Det er skapt vansker som ikke kan overvinnnes eller varig avhjelpes med kapitalistiske metoder. Den privatkapitalistiske produksjonsmåten og den frie konkurransen — som før har vært mektige løftestenger i den økonomiske utvikling — står idag og stenger for en videre planmessig utnyttning av landets arbeidsmuligheter og folkets arbeidskraft. Den kapitalistiske profitøkonomi står i veien for en rettferdig fordeling av samfunnsgodene og makter ikke å dekke de stigende folkelige behov. Det reiser seg derfor et stadig skarpere motsetningsforhold mellom de snevre kapitalinteresser og hele det arbeidende folks samfunnsmessige fellesinteresser, som gjør det nødvendig å gå til en regulering og planlegging av det økonomiske livet, ut ifra samfunnsinteressene og i samsvar med de sosialistiske idéer.
- Samtidig er det et påtreggende behov for et energisk

samfunnsinitiativ for å fremme en omfattende arbeidsreising og en mer effektiv utnytting av landets arbeidskraft og produksjonsevne, for dermed å skape det nødvendige økonomiske grunnlaget for en varig bedring av hele folkets levestandard og fortsatt sosial og kulturell framgang. Men dette kan bare skje gjennom organisert samvirke, planøkonomi og gradvis sosialisering av storindustrien, utenrikshandelen, de private storbanker og samferdselsmidlene. Denne samfunnsomdanning må føres helt fram til et gjennomført sosialistisk samvirke, en planmessig samfunnshusholdning som er ledet av omsynet til hele folkets velferd. Gjennom denne demokratiske og sosialistiske omdanning av samfunnet vil klaseskilnaden og de sosiale motsetningene bli utjevnet og folkets sosiale og nasjonale samkjensle styrket. Det norske Arbeiderpartis politikk er en nasjonal velferdspolitik som vil trygge landets og folkets framtid.

6. De borgerlige partier som ellers skiller seg fra hverandre i den praktiske og dagsaktuelle politikk, har under denne utvikling søkt å verne den frie konkurranse og de kapitalistiske interesser og stridd mot en effektiv samfunnsregulering og trygging av arbeids- og næringslivet. Den fascistiske og nasjonalsosialistiske bevegelse fører på den andre siden en politikk som vender seg både mot de borgerlig-liberale partier og arbeiderrørsla. Fascismen og nazismen søker å tvangregulere den økonomiske virksomhet ved hjelp av en diktatorisk utnyt-

tet statsmakt og en underkuing med vold av folkets demokratiske rettigheter og arbeidsfolkets organisasjoner. Denne tvangsregulering og politiske og kulturelle ensretting og militarisering av nasjonen tjener krigerske og imperialistiske formål, og har ført til økonomisk utarming og politisk og kulturell underkuing av folket. Fascismen og nazismen representerer en kulturfare som alle demokratiske krefter må stå samlet for å avverge.

II.

1. Den kapitalistiske underkuing og utbytting har tvunget arbeidsfolket til å samle og organisere seg i den faglige og politiske arbeiderrørsla. Det norske Arbeiderparti vil samarbeide med arbeidernes og funksjonærenes, bøndernes og fiskerens faglige og økonomiske organisasjoner, og gjennom dette forsvare folkets fellesinteresser mot kapitalveldet. Det vil organisere og dyktiggjøre folket til å styre samfunnet både økonomisk og politisk, gjennomføre en samfundsmessig kontroll og regulering av næringslivet, framskynne en demokratisk erobring av folkeflertallet og samfunnsmakten, og med det legge grunnlaget for en sosialistisk samfunnsomdanning.
2. Dette økonomiske og politiske frigjøringsarbeid må gå hand i hand med folkets sosiale og kulturelle frigjøring, og må være arbeidsfolkets eget verk. Det norske Arbeiderparti vil derfor drive et planmessig og aktivt opplysningsarbeid og dermed underbygge en fast sosialistisk overbevisning, en full og hel

- samkjensle mellom de ulike lag av arbeidsfolket og en sterk og bevisst vilje til samfunnsansvar. Det er gjennom arbeidet i organisasjonene grunnlaget blir lagt for denne sosialistiske oppfostring og dyktiggjøring, og medlemskap i Det norske Arbeiderparti forutsetter full og aktiv solidaritet fra alle partifolk.
3. Det norske Arbeiderparti vil en demokratisk og fredelig utvikling fram til sosialismen. Partiet vil derfor bruke organisatoriske, økonomiske og politiske midler for å vinne samfunnsmakten. Erfaringene fra andre land viser at en likevel må regne med den mulighet at reaksjonære krefter innenfor borgerskapet ikke vil bøye seg for folkeflertallet, men søke å gjennomføre et fascistisk voldsdiktatur for å stenge veien for den videre demokratiske utvikling og det fredelige framsteg. Det norske Arbeiderparti vil sette alt inn på å hindre en slik utvikling, og avverge denne fare fra de reaksjonære kreftene i samfunnet ved et effektivt, forebyggende opplysningsarbeid, ved en effektiv og målbevisst velferdspolitik, ved å trygge og utbygge folkestyret og ved et konsekvent gjennomført forbud mot private og politiske vebnede organisasjoner. Dersom det likevel blir gjort forsøk på statskupp mot de lovlige statsmakter og mot folkestyret, eller det søkes gjennomført fascistiske åtak mot arbeiderbevegelsens eksistens og hevdvunne rettigheter, vil partiet sette alle krefter inn for å slå åtaket tilbake og med det trygge det demokratiske rettssamfunn og det
 4. Det norske Arbeiderparti tar avstand fra diktaturet i enhver form. Partiet ser det handlekraftige demokrati som den sikreste garanti for en fredelig utvikling og den tryggeste vei for å vinne samfunnsmakten for arbeidsfolket i landet. Den demokratiske styreform gir det gyldigste uttrykk for folkeviljen og sikre menneskene politisk frihet under ansvar og disiplin. Arbeiderpartiet vil derfor sette alt inn på å festne og utvide folkets demokratiske rettigheter, den almindelige stemmerett og valgbarhet, organisasjonsfrihet, ytringsfrihet og pressefrihet, religionsfrihet og åndsfrihet. Partiet vil skape øket effektivitet og handlekraft i statsstyret og bygge det politiske folkestyret videre ut til et gjennomført sosialt og økonomisk demokrati. Arbeiderne og funksjonærene må sikres høve til bedriftskontroll gjennom organer som gir plass både for massenes aktive innsats og personlig initiativ og ansvars-kjensle.

III.

1. I alle kapitalistiske land har den økonomiske utviklingen skapt de samme klassemotsetninger og sosiale problemer og har ført til skjerpet politisk maktstrid. Den internasjonale arbeiderørsla søker å samle arbeidsfolket i alle land til forsvar for sine felles interesser, til vern om demokratiet og til politisk kamp for å vinne folkeflertallet og nå fram til samfunnsmakten. Det norske Arbeiderparti som er med i Den

- Sosialistiske Arbeiderinternasjonale, står solidarisk med de sosialistiske partier i andre land og vil aktivt støtte arbeidet for en internasjonal organisatorisk samling av det arbeidende folk.
2. Den sosialistiske arbeiderrørsla må føre en politikk og taktikk som retter seg etter tilhøve i de ulike land og etter de røyningene som er vunne gjennom de senere tiders hendinger. I striden mot fascismen gjelder det framfor alt å bevare enheten og demokratiet innad i arbeiderrørsla, nasjonalt og internasjonalt å verge det politiske folkestyret med alle organisatoriske midler, og dermed verne om organisasjonsfriheten og de elementære menneskerettigheter.
 3. Kapitalismen og fascismen har ført landene opp i voldsomme økonomiske og politiske kriser og spente nasjonale og sosiale motsetninger, som har skapt den største usikkerhet for de små nasjoner og ført til en ny og omsynsløs kapprusting og

truende krigsfare. Den nordiske arbeiderrørsla har fra første stund stridd for nedvæpning, fred og samforståing mellom alle nasjoner og folkeslag, og står solidarisk med alle dem som idag fører kampen for fred, frihet og folkestyre. Partiet understreker folkets vilje til å verne om sin frihet og de økonomiske og kulturelle framsteg som er vunnet. I samarbeid med den internasjonale arbeiderrørsla og alle virkelig demokratiske krefter vil partiet være med å bygge opp en sterk internasjonal rettsorganisasjon med effektive organer for mellomfolkelig samarbeid og fredelig og rettfærdig ordning av alle tvistemål. Militarismen og krigen er imidlertid uløselig knyttet sammen med selve det kapitalistiske systemet, og bare gjennomføringen av sosialismen kan sikre varig gode tilhøve mellom landene og trygge hele menneskehetens og verdenskulturens fredelige og harmoniske utvikling.

*

Under den nuværende ytterst uklare internasjonale situasjon vedtok landsstyret å la avsnittet i programkomitéens framlegg om partiets stilling til Sovjet-Samveldet og Komintern gå ut, og at landsmøtet eventuelt gjør særskilt vedtak i dette spørsmål.

Innsendte framlegg til prinsipielt program:

Malersvennenes Forening, Oslo, har sendt framlegg om at partiets nåværende prinsipielle program bibeholdes, med følgende endringer:

I.

4. De kapitalistiske storvirksomheter i bankverdenen, industri og handel slår sig sammen i trusters og karteller og arbeidsgiverforeninger og disse makter kjemper samlet for sine profittinteresser. I de økonomiske virksomheter går rasjonaliseringsprosessen sin gang og utbytningen av arbeiderklassen øker fordi nye maskiner og bedre teknikk vesentlig tjener til å øke kapitalistenes utbytte og ikke kommer det arbeidende folk til gode i form av kortere arbeidstid eller høiere lønninger. *Den innbyrdes konkurranse mellom kapitalistene i alle land om størst mulig fortjeneste og kapitalopsamling fører til stadig voldsommere økonomiske kriser.*
5. *Krisene etter verdenskrigen har ført til at krefter innenfor kapitalistklassen har innsett at det trenges regulering og kontroll i produksjonslivet for om mulig å redde det kapitalistiske system og gi det nye utvidelsesmuligheter. Disse kreftene søker å nytte og utbygge statsapparatet til et slikt regulerende organ. Det statskapitalistiske styre i de fascistiske land er et resultat av disse forsøk. Her danner de forskjellige grener av rustningsindustrien det viktigste økonomiske grunnlag, samtidig som den er grunnlaget for en økonomisk ekspansjon utover landets grenser.*

I enkelte land med borgerlig demokratisk styre er det de befolkningslag som sterkest har fått føle krisens virkninger som har tatt opp kravene om regulering og kontroll fra statens side. Her har det arbeidende folk tatt ledelsen i denne utvikling og forbundet den med løsningen av én rekke sociale krav.

III.

1. I sitt virke ønsker partiet å bruke organisatoriske, økonomiske og politiske kampmidler og undgå vold. All erfaring viser at en likevel må regne med at borgerskapet ikke frivillig gir makten fra sig. Det bruker de kapitalistiske klasseorganisasjoner og søker å nytte militærstellet og andre av statens organer for å verge sitt klasseherredømme. I krisetider, da kapitalveldet føler sin maktstilling truet av det arbeidende folks vilje til gjennomgripende endringer av samfunnsforholdene, er borgerskapet villig til å bryte både lover og

grunnlover for å knuse arbeiderbevegelsens organisasjoner. *For å holde sitt herredømme søker kapitalmakten gjennom fascistiske bevegelse, som tilsikter endringer i statsformen, å nytte folkets misnøie til fordel for sig og på det viset bane veien til reaksjonært diktatur.*

I denne situasjon nytter de reaksjonære kreftene en radikal social-agitasjon som imidlertid ikke inneholder nogen realitet så lenge den private eiendomsretten til produksjonsmidlene blir opprettholdt.

2. Det norske Arbeiderparti vil møte og avverge denne fare fra de reaksjonære krefter i samfundet ved øket agitasjons- og opplysningsarbeide og ved å gå inn for samfundsmessige tiltak som setter folk i arbeide og andre rådbøter som kommer det arbeidende folk til gode. *Utover disse tiltak vil det reise krav som griper inn i utbytningen og innleder en planmessig utnyttning av samfundets rikdom.* Gjennomføringen av slike krav som griper inn i eiendomsretten til produksjonsmidlene vil støte på voldsom motstand fra kapitalveldets side. I den overgangsperioden da den avgjørende kamp om makten pågår, er partiet forberedt på å nytte alle de midler arbeiderklassen rår over for å bryte ned motstanden fra borgerskapet og legge grunnen til det sosialistiske oppbyggingsarbeidet.

IV.

1. Den økonomiske utvikling har i alle kapitalistiske land skapt de samme klassemotsetninger og de samme sociale problemer og har ført til en skjerpet politisk maktstrid. *Den internasjonale arbeiderbevegelses oppgave er å samle det arbeidende folk i alle land til forsvaret for sine fellesinteresser og til kamp for å nå frem til samfundsmakten.* Partiet vil derfor av all kraft arbeide for internasjonal arbeidersamling på klassekampens grunn. Innen de enkelte land må arbeiderbevegelsen bygge på de historiske, økonomiske og sociale forutsetninger som er til stede i landet.

Landsstyrets framlegg til arbeidsprogram:

Det norske Arbeiderpartis politiske arbeid og kamp tar sikte på — i samarbeid med arbeidsfolkets faglige og økonomiske organisasjoner — å fremme og trygge det arbeidende folks interesser og gjennom en demokratisk erobring av samfunnsmakten gjøre det mulig å bygge opp et sosialistisk samfunn.

Grunnlaget for ethvert samfunn er arbeidslivet, den produktive verdiskaping og den økonomiske bæreevne, som betinger rekkevidden av det sosiale og kulturelle reform- og framskrittsarbeid. Partiet legger derfor hovedvekten på en effektiv og planmessig organisering og utnytting av alle landets naturlige arbeids- og produksjonsmuligheter, for å sette hele folket i nyttig og lønnsomt arbeid, øke kjøpekraften hos det brede lag av folket, bedre avsetningsmulighetene og lønnsomheten innenfor hele næringslivet og dermed skape grunnlag for en trygging og stadig høyning av levekårene og kulturenivået.

Dette folkelige og nasjonale reiseringsarbeid og sosialistiske framskrittsarbeid må bygges på et praktisk og hensiktsmessig organisert samvirke innenfor arbeids- og næringslivet, som setter folkets fellesinteresser foran hensynet til de privatkapitalistiske særinteresser. Det er derfor nødvendig å gjennomføre effektiv samfunnsmessig kontroll, regulering og planlegging av det økonomiske liv og fremme den faktiske sosialiseringssprosess som foregår i samfunnet og dets økonomiske virksomhet, samtidig som de forskjellige former for samvirketiltak innenfor jordbruk, fiskeri, håndverk og handel blir bygd videre ut.

Denne omfattende økonomiske og sosiale samfunnsomdanning er betinget av folkets vilje, uttrykt gjennom den tilslutning partiet får ved stortings- og kommunevalg, og av arbeidsfolkets solidaritet, samfunnsansvar og disiplin og dets aktive deltakelse i alt byggende arbeid.

Idet Arbeiderpartiet viser til sitt prinsipielle program og til partiets og arbeiderregjeringens politikk, samler det de viktigste arbeidsoppgavene i dette programmet:

Arbeidsreiseing og planøkonomi.

Arbeiderpartiets aktive krisepolitikk føres videre fram til en nasjonal planpolitikk for å skaffe arbeid og trygge kår for alle.

Den samfunnsmessige planøkonomi har til oppgave å gjennomføre en effektiv organisering og samordning, modernisering og utvikling av den økonomiske virksomhet i landet, som mest mulig søkes innordnet i en helhetsplan under samfunnsmessig ledelse og kontroll. Det personlige initiativ og det private bedriftsliv suppleres med samfunnsmessig initiativ og offentlige foretak. Sakkyndigheten utnyttes og de offentlige bedrifter sikres en forsvarlig forretningsmessig ledelse og drift.

Kartlegging og klassifisering av landets naturtilganger og forsterket teknisk—vitenskapelig og økonomisk undersøkings- og forskingsarbeid med sikte på en rasjonell utnytting av alle arbeidsmuligheter og full sysselsetting av hele folkets arbeidskraft.

Sterkere selvberging og utvikling av hjemmemarkedet. Bedriftenes organisasjon og virke utvik-

les etter almenyttige og sosiale omsyn. Utbyttebegrensning og tvungen fondsopplegging i større bedrifter. Effektiv prisregulering og priskontroll. Trustloven utvides. Arbeidere og funksjonærer gis bedre adgang til innflytelse og kontroll i bedriftslivet.

Industri og elektrisitetsbygging.

Det settes i verk en planmessig og omfattende industrireiseing for å dekke behov som ikke blir tilfredsstillende dekket av den nåværende industri. Staten tar initiativ til og tar del i oppretting av bedrifter for løsning av større landsviktige industrielle oppgaver. Jernsaken og skipsbyggingssaken løses og landets brenselforsyning sikres. Støtte til private bedrifter og tiltak under samfunnsmessig kontroll. Hjelp til finansiering og bedre organisering av håndverket og den mindre industri. Eget industridepartement.

Staten fremmer en hurtigere vannkraftutbygging og sørger for en samfunnsmessig elektrisitetsforsyning etter en helhetsplan. Kraftproduksjon, fordeling og omsetning må foregå i rasjonelt samarbeid mellom staten og kommunene og de øvrige interessenter for å sikre øket bruk av elektrisk energi så vel i industrien som i hjemmene. Statsstøtte til nedskrivning av anlegg for å muliggjøre utbygging og salg av elektrisitet til rimelige priser.

Jordbruk.

Landets naturherligheter som jord, skog, havn, jakt og fiske skal på trygge vilkår tilhøre det arbeidende norske folk.

Enkeltmannsbruket basert i det vesentlige på familiens arbeidskraft skal være grunnlaget for den

norske jordbruksnæring. Brukerens eiendomsrett trygges. Større arealer med dyrkbar, men udyrket jord bør, hvor dette tilsies av almene hensyn, overtas av samfunnet og overlates fortrinnsvis jordløse arbeidere og småbrukere med for lite jord.

Bureisings- og nydyrkingsvirksomheten må fortsatt planmessig utvides for å gi de arbeidsledige og i første rekke landsungdommen jord, arbeidsvilkår og livsmuligheter som jordbrukere. Billig og tilstrekkelig jord til bureisingsmenn og større bidrag til hus og oppdyrking. Minst mulig gjeld ved starten og tilstrekkelig hjelp i de første vanskelige år.

Eldre bruk med for lite jord utvides ved billige lån til kjøp av tilskotts jord og sidestilles med bureisingsbruk når det gjelder bidrag til nydyrking, redskaper og nødvendige uthus eller reparasjoner. Lettere adgang til beite og skogsvirke for de små brukere. Rasjonell utnyttning av fjellbeitene. Rendriften trygges.

Trygging av jordbrukets lønnsomhet. Samfunnet søker så vidt mulig å garantere rimelige priser til produsentene og avsetning for alle norske jordbruksprodukter. De nåværende trygdeordninger suppleres med nye som spesielt kommer de små brukere til gode. Kraftig fremme av den norske planteavl for å gjøre landet mer selvberget. Utvidet ordning med salg av jordbruksvarer til redusert pris til folk med små inntekter og flere barn. Fremme av samvirketiltak så vel i gårdsdriften som i kjøp og salg og støtte til bygdefolkets faglige samskipnader, for å trygge arbeidsutbyttet og utvikle bondenæringen på planøkonomisk grunnlag.

Best mulig faglig undervisning og opplæring av jordbrukere idet det blir tatt omsyn til de mindre bruk og attåtnæringene. Fremme av forskings- og forsøksarbeidet og den tekniske utvikling av jordbruket.

Fortsatt arbeid for å lette rentebyrden. Innskrenking av retten til pantsetting av jord og gårdsbruk.

I hele sin økonomiske politikk vil partiet ha for øye å skape den kjøpekraft blandt lønnsarbeidere, fiskere, jordbrukere og jordbrukets arbeidere som skal til for at det kan avta hverandres produkter. Oppjevning av bygdefolkets lønninger og arbeidsutbytte og arbeids- og levekår gjennom organisasjonsmessige tiltak og ny lovgiving.

Skogbruk.

For å øke skogens avkasting, sikre jevn og varig sysselsetting og skaffe mer og bedre råstoff til treforedlingsindustrien, fremmes omfattende skogkulturarbeider gjennom grøfting, planting, såing, markberedning og renskingshugst. Arbeidsledigheten i skogsbygdene bekjempes gjennom fremme av skogkulturarbeider, øket støtte til bureising og nydyrking, arbeid for mer planmessig utnytting av skogsproduktene, øket støtte til boligbygging, fremme av treforedling og annen industri i skogdistriktene og ved øket anleggsvirksomhet på bygdene. Disse rådbøter for å heve lønnsomheten i skogbruket må samtidig ta sikte på å bedre skogsarbeidernes lønns- og leveforhold.

For å fremme et tidsmessig skogbruk og for å verne skogenes tilvekst gjennomføres tvungen

forstlig blinking. De store svingninger i tømmeravvirkingen søkes motarbeidet. Organisert tømmeromsetning under samfunnsmessig kontroll.

Større skogeiendommer som ikke drives i tilknytning til alminnelig gårdsbruk, bør når almene omsyn tilsier det, erverves av staten og legges under samfunnsmessig forvaltning. Almenningsssystemet utvides slik at i bygder med tilstrekkelig skog blir alle gårdsbruk sikret trevirke til husbehov. I privatskogene fremmes samdrift og samvirke.

Fiskeri.

Bedring av lønnsomheten i fiskerirøringen. Fremme av samvirke-tiltak. Statsstøtte og lovvern til oppretting av fiskernes egne innkjøps- og salgsorganer for å gjennomføre den nødvendige plan og orden innen hele næringen og sikre fiskerne en større del av arbeidsutbyttet. Spesielle trygderådgjelder for mest mulig å sikre fiskerne mot bomtur, redskapstap og annen risiko.

Utbygging av Fiskeribanken til et effektivt finansieringsinstitutt for driften og feredlingen og innkjøp av farkoster og driftsmidler. Avdelingskontorer opprettes. Samfunnsmessig organiserte og kontrollerte eksportorganer for eksport av fisk og fiskeprodukter. Utvidelse av markedene gjennom handelsavtaler og forsterket propaganda.

Organisering av den innenlandske fiskeomsetning og planmessig arbeid for å øke det innenlandske forbruk av fisk. Statshjelp til organisering av oljeomsetningen og agnforsyningen, til framstilling av fiskeredskaper og til oppretting av tilvirkerbedrifter gjennom fisker-

nes samvirkeforetak. Nødvendig ekspropriasjon av grunn og bruk. Fortsatt støtte til anlegg av kjølelagre, fryserier og islagre. Økede bevilgninger til utbygging av havneanlegg og fiskerihavner. Energidisk arbeid for internasjonal fredning av visse fiskebanker utenfor fiskegrensen. Effektivt tråleropp-syn. Oppretting av yrkesskoler for fiskere. Planmessig bureising og boligbygging i kystdistriktene med spesielt avpasset statshjelp.

Samferdsel.

Landets samferdselsmidler utbygges raskere enn hittil, og det etableres det best mulige samarbeid mellom de forskjellige grener av kommunikasjonsvesenet som samles i ett departement.

Ytterligere forsterking av vei-byggingen. Riksveien gjennom Nord-Norge bygges ferdig hurtigst mulig.

Større bevilgninger for at Sørlandsbanen og Nordlandsbanen snarest kan bli bygd ferdig. Omfattende elektrisering av jernbaner.

Utbygging av landets havneanlegg og bedre organisasjon av dampskipsforbindelsene på kysten.

Forsterket telefonutbygging.

Handelspolitikk.

Utenrikshandelen styrkes og legges inn under samfunnsmessig regulering og kontroll. Internasjonalt arbeid for gradvis senking av verne-tollen ved mellomfolkelige avtaler. Høy toll på virkelige luksusvarer.

Vern for de næringsgrener som har naturlige betingelser i vårt land. Statsstøtte til organisering av omsetning, av eksport og eksportreklame. Importen reguleres. Dumpingarted import stanses.

Finanspolitikk.

Statsbudsjettet styrkes og utvikles i samband med statens voksende oppgaver og arbeidsreisningens og sosialpolitikkenes stigende pengebehov. Den samfunnsmessige kapitaldannelse fremmes.

Statens kapitalbehov bør mest mulig dekkes ved direkte stats-skatt, som tilpasses slik at den i første rekke rammer de arbeidsfri inntekter. Skattebyrden fordeles etter den økonomiske bæreevne.

Finansiering av rentable offentlige foretak og arbeider kan skje ved opplåning.

Ytterligere bruk av kildebeskatning hvor det er hensiktsmessig, med oppkreving av skatten nærmest mulig utgangspunktet, særlig for verdipapirer. Progressiv selskapsbeskatning etter utbyttepro-senten med lettelser for de vanskelig stilte selskaper med liten eller intet utbytte. Skatt av årets inntekt etter hvert som denne erverves. Forhøyet arvebeskatning, som anvendes til fonds for samfunnsmessige kapitalinvesteringer. Verdaukskatt utredes med sikte på snarlig gjennomføring.

Det må gjennomføres en riktigere ligning. Strengere kontroll med selvangivelser og skarpere forholdsregler mot skattesnyteri.

En rasjonell kredittpolitikk med sikte på en forsvarlig utnytting av det moderne bankvesens kredittskapende evne. Bedre kontroll og samfunnsledelse av landets bankvesen. Norges Banks politikk samordnes med rikspolitikken, og dens forretnings- og finansieringsvirksomhet utvides i den utstrekning omsynet til landets arbeidsliv tilsier.

Trygging av folkets sparemidler. Oppretting av postsparebank med girovirksomhet.

Fortsatt arbeid for rentesenkning og letting av gjeldsbyrden.

Statskontroll med kapitalinvestering. Forsikringsvirksomheten samles under enhetlig ledelse og sterkere statskontroll særlig i skadeforsikringen.

Sosialpolitikk.

Utbygging av gjeldende og gjennomføring av nye trygdeordninger for å nå fram til en omfattende sosialtrygd for det norske folk. Folket i bygdene og kyststrøkene må få større del i de sosiale trygdetiltak. Bedre trygging av barn og ungdom. Forsvarlig forsorgshjelp under betryggende kontroll.

Innføring av kortere normalarbeidsuke etter hvert som de internasjonale forhold gjør det mulig. Arbeid for ratifikasjon av internasjonale konvensjoner.

Omfattende samfunnsmessig forebyggende helsearbeid. Organisert utnytting av fritid og ferie som ledd i det folkelige kulturarbeid.

Bedring av folkeernæringen gjennom virksomme offentlige tiltak. Fremme av nasjonalt kosthold.

Effektive tiltak fra statens side til bedring av boligforholdene i bygd og by og fremme av sosial boligbygging etter en landsplan.

Kommunene.

Det kommunale selvstyre trykkes. Skattetrykket i kommunene lettes. Arbeidslivet reises og holdes oppe. Staten overtar etter hvert så vidt mulig de samfunnsmessige fellesoppgaver så alle kommuner sikres en viss minimumsstandard av sosiale og kulturelle goder. Fortsatt skattutjevning i kommunene.

Folkestyre og rettsvesen.

Det norske Arbeiderparti vil opprettholde og utvide folkets demokratiske rettigheter som organisasjonsfrihet, ytrings- og pressefrihet, religions- og åndsfrihet og energisk sette seg imot ethvert inngrep i disse rettigheter.

Stemmeretten må være alminnelig, like og direkte. Stemmeretts- og valgbarhetsalderen settes til 21 år, slik at landets ungdom sikres innflytelse på den politiske utvikling.

Folkestyret styrkes og bygges ut til et gjennomført sosialt og økonomisk demokrati.

Rettsvesenet skal hvile på et demokratisk grunnlag. Juryinstitusjonen opprettholdes. Utvidet adgang til fri rettshjelp for småkårsfolk. Soning av straff omlegges til å tjene humanitære og sosialt oppdragende formål.

Ingen unntakslover mot arbeiderklassen. Organisasjons- og forhandlingsrett for alle grupper av arbeidere og funksjonærer.

Folkcopplysning og opplæring.

Videre styrking og utbygging av folkeskolen som hele folkets grunnskole og felles grunnlag for all videregående utdanning. Staten overtar mest mulig av kommunenes skoleutgifter. Fritt skolemateriell og fri skolegang i folkeskolen, realskolen og yrkesskolene. Lettere adgang for arbeider- og bondeungdommen til de høyere skoler, universitetet og høyskolene.

Effektiv utvikling av skolelevesen, mentalhygiene, skoletannpleie og skolebespisning.

Øket omsorg for fysisk oppfostring blant barn og ungdom.

Videre tillemping av arbeidskoleprinsippet. Omlegging av undervisningsstoffet med sikte på

innføring i samtidens arbeids- og samfunnsliv. All lærerutdanning overtas av staten. Fremme av pedagogisk forskning.

Et års obligatorisk framhaldsskole for dem som ikke søker andre skoler. Allsidig fremme av yrkesopplæringen. Det søkes gjennomført et års obligatorisk yrkesskole med forberedende praktisk opplæring. Skolestedet i alle yrker bygges ut etter enhetsskoleprinsippet, slik at elevene i yrkesskoler og yrkesgymnas kan nå fram til høyskolene. Kurser for utdanning av lærere til yrkesskolene for håndverk og industri og praktiske kurser for utlærte yrkesutøvere. Utgiftene ved yrkesskolestedet bæres i størst mulig utstrekning av staten.

Videre utbygging av arbeidsformidling, yrkesveiledning og psykotekniske prøver. Oppretting av kommunale ungdomsnemnder. Lov om lærlingeforhold og om yrkesskoler m. v. som fremmer og samordner alle tiltak for å trygge ungdommens opplæring og samfunnsmessige interesser.

Folkebibliotekene støttes sterkere og innordnes sammen med kringkasting og film som et virksomt ledd i det folkelige opplysningsarbeid.

Fortsatt språklig tilnærming for å komme fram til et samnorsk mål på folkemålets grunn.

Fremme av alt verdifullt kulturliv, fri vitenskapelig forskning og åndelig toleranse.

Edruelighetsarbeid.

Det norske Arbeiderparti ser kampen mot drikkeondet som et ledd i arbeiderklassens frigjøringsarbeid. Ut fra dette syn må et effektivt opplysningsarbeid være

det grunnleggende i kampen mot drikkeondet.

Undervisningen i skolene i alkoholspørsmålet må legges om og utvides til å omfatte årsakene til alkoholismen.

Det bevilges de nødvendige midler og gjennomføres en effektiv kontroll for skarp håndheving av edruelighetslovgivingen. Uforsonlig kamp mot smugling, gauking og hjemmebrenning. Privatøkonomiske interesser i rusdrikktilvirking og omsetning avvikles.

Kommunenes selvbestemmelsesrett i bevillingssaker opprettholdes, men med adgang til særskilt anke- og kontrollinstans når det gjelder spørsmål om skjenkebevilling til turist- og høyfjellshoteller. Adgang til bevilling og nekting av skjenkerettigheter for tidsrommet inntil utgangen av kommunevalgperioden. Det åpnes adgang til å kreve at spørsmål om bevilling til salg og skjenking av rusdrikk og rettighetenes antall avgjøres på grunnlag av forutgående kommunal folkeavstemning.

Utenrikspolitikk og nøytralitetsvern.

I utenrikspolitikken vil partiet støtte alle tiltak som kan føre til fred og forståelse mellom folkene. I samsvar med den tanke som lå til grunn for dannelsen av Folkesambandet vil partiet arbeide for at dette kan utvikles til en effektiv internasjonal rettsorganisasjon, som kan forebygge krig, løse mellomfolkelige tvister ved meglings og voldgift og gjennomføre en alminnelig nedrusting.

Norge skal føre en streng nøytralitetspolitikk og landets forsvarsvesen skal være et nøytralitetsvern som bygger på den alminnelige verneplikt og er avpasset

etter våre spesielle tilhøve, og med sterkt vekt på sjøforsvaret og på forsvaret mot luftangrep. Reform av befalsordningen og demokratisering av forsvaret, så det representerer folkets brede lag, har full tillit blant folket og blir et vern om folkets rettigheter, freden og friheten.

*

Med sikte på de vanskeligheter en krig mellom andre land fører med sig, må det drives et energisk

arbeid for å gjøre Norge mest mulig selvberget.

Full gjennomføring av dette økonomiske og sosiale reisingarbeid kan komme til å kreve flere valgperioder, og folket skal selv gjennom frie, demokratiske valg bestemme og kontrollere kursen og farten fram mot partiets sluttmaal:

Politisk og økonomisk folkestyre, frihet og trygghet for alle.

Retningslinjer i militærspørsmålet.

Til å utrede spørsmålet om retningslinjer for partiet i militærspørsmålet har centralstyret satt ned denne komitéen: Fr. Monsen, formann, Kristian Gleditsch, sekretær, Sverre Støstad, Albert Christiansen, Ola Brandstorp og Gunnar Sand.

I samsvar med komitéens innstilling fremmer landsstyret sitt framlegg.

Landsstyrets framlegg:

Det kapitalistiske samfunnssystem med alle sine nasjonale og økonomiske motsetninger, med kampen om råstoffer, utbytningsområder og markeder, skaper en internasjonal atmosfære som stadig fører til væpnede sammenstøt mellom de stater hvis imperialistiske interesser og mål kommer i konflikt. Etter fascismens og nazismens seier i flere av Europas største stater og med den ideologiske motsetningen mellom demokrati og diktatur som derved har opstått, er faren for denslags sammenstøt større enn noen gang tidligere.

Spørsmålet om på hvilken måte og med hvilke midler de små demokratiske stater kan verne og oprettholde sin nasjonale frihet og sine demokratiske rettigheter, er kommet i en annen stilling enn før og må bedømmes og avgjøres under hensyn til de endrede internasjonale forhold som hersker.

Den internasjonale arbeiderbevegelse har til alle tider vært motstander av krig og har alltid krevet at internasjonale og mellempolitiske stridsspørsmål må løses på grunnlag av rett og ikke på grunnlag av makt. Ut fra dette prinsipielle grunnsyn har arbeiderbevegelsen kjempet for nedrustning og for opprettelse av internasjonale rettsorganer til

avgjørelse av stridsspørsmålene. I dette arbeid har vårt lands arbeiderbevegelse gjennom D. N. A. deltatt helt fra første stund. Og når det gjelder nedrustning og avvæpning har vårt parti gått lenger i sitt krav enn de fleste lands arbeiderpartier. Vårt parti var et klart avvæpningsparti slik som det fremgår av partiets program av 1915: «Avvæpning, stedsevarende nøytralitet og obligatoriske ubetingede voldgiftsavtaler.»

Efter verdenskrigens slutt og ved dannelsen av Folkeforbundet så det en tid ut som den fredelige utvikling og rettstanken skulde seire. Men de krefter som hadde fremkalt verdenskrigen var fremdeles i live og blev efter hvert sterke nok til å stanse den fredelige utvikling. Og idag er det disse krefter som gjennom fascismen og nazismen truer både freden og den enkelte nasjons og den enkelte individs frihet. Stillingen er således en annen idag enn tidligere. Idag er det både den nasjonale og den personlige frihet som er i fare og derfor må verges. Det er demokratiets beståen og videre utvikling det gjelder.

Arbeiderbevegelsen har vært med å utbygge det demokratiske styret i vårt land og har rykket frem til stadig større makt og selvbevissthet innenfor dette demokratiet. Derved er hele folkets økonomiske, sociale og kulturelle levestandard hevet og den videre demokratiske utvikling lagt godt til rette.

De goder som således er vunnet, må arbeiderbevegelsen være den første til å verne om. Arbeiderbevegelsen i vårt land har nu tatt ledelsen av kampen for hele folkets samlede interesser, og den må derfor også ta ledelsen av vernet om disse interesser og om folkets demokratiske rettigheter og nasjonens selvstendighet.

Norge har høitidelig erklært å ville holde sig nøytralt i en krig mellom stormaktene. Vårt land står i et godt forhold til våre naboland. Vi har ikke noget utestående med nogen stat, og vi har ikke grense mot nogen stormakt. Vi må derfor ha godt håp om å kunne holde oss utenfor krigerske forviklinger, dersom vi er i stand til å fylle våre plikter som nøytral stat. Men under de tilspissede motsetningsforhold som preger situasjonen i Europa vil vår nøytralitet ikke lenger avhenge bare av vår egen vilje. Det vil derfor være nødvendig å ha et forsvar til vern om nøytraliteten og landets selvstendighet.

Dette vil kreve offer av hver enkelt, men det norske folket er klar over de fordelene vår fredelige demokratiske samfundsutvikling byr oss, og må derfor også være villig til å ta de nødvendige offer for å undgå et direkte eller indirekte voldsdiktatur. Det norske Arbeiderparti ser det i denne situasjon som sin oppgave å gjøre forsvaret til et så effektivt vern som mulig om landets nøytralitet, og vår fredelige samfundsutvikling og om vår nasjonale selvstendighet.

Sak nr. 4.

Retningslinjer for partiets faglige politikk.

Den samme komitéen som har utarbeidet framlegg til prinsipielt program og arbeidsprogram har utarbeidet framlegg til retningslinjer for partiets faglige politikk. Framlegget er behandlet av landsstyret.

Landsstyrets framlegg:

Arbeiderbevegelsens arbeid og strid tar sikte på å trygge og fremme det arbeidende folks økonomiske og sosiale interesser. Den faglige og politiske bevegelse må derfor stå i solidarisk og aktivt samarbeid for helt ut å kunne fylle sin oppgave. Det er en partiplikt for alle medlemmer av Det norske Arbeiderparti som har høve til det, å være fagorganisert, og partiet, dets presse og medlemmer skal med all sin evne støtte fagorganisasjonens virke.

Ut fra dette grunnsyn slår en fast følgende retningslinjer for partiets faglige politikk:

I. Det norske Arbeiderparti betrakter Arbeidernes faglige Landsorganisasjon som den organisatoriske fellesnevner for alle lønnstakere. Den bør bygges videre ut etter klassemessige og industrielle linjer, med én hovedorganisasjon på hver arbeidsplass. Fagbevegelsens virke må ta sikte på å organisere alle lønnsarbeidere og funksjonærer, gjennom tariffavtaler og sosiallovgiving å trygge deres stilling på arbeidsplassen og bedre lønns- og arbeidsforholdene og løfte deres sosiale og kulturelle nivå, i samarbeid med den politiske arbeiderbevegelse. Det internasjonale samarbeid mellom de forskjellige lands arbeiderorganisasjoner styrkes.

Fagbevegelsens lønnspolitikk må være sterkt sosialt betonet og ta særlig sikte på å løfte lønnsnivået og levestandarden for de grupper som ligger lengst tilbake, for at en dermed kan nå fram til en oppjevning av levekårene på et så høyt grunnlag som arbeids- og næringslivets økonomiske bæreevne gjør det mulig. Denne sosiale og solidariske lønnspolitikk og fagbevegelsens kamptaktikk må alltid være bestemt av det arbeidende folks samfunnsmessige fellesinteresser, og være preget av ansvar og disiplin.

II. Fagbevegelsen kan ikke innskrenke sin virksomhet til bare å verne om interessene for de lønnstakere som er i arbeid. Fagorganisasjonen må også gå aktivt inn for å sikre retten til arbeid og trygge kår for alle, og må derfor støtte alle positive tiltak for å utnytte og organisere de naturlige arbeids- og produksjonsmuligheter i landet, i samarbeid med partiet. Den direkte lønnspolitikk må suppleres med politisk virksomhet for å trygge det demokratiske folkestyre og dermed fagorganisasjonens samfunnsmessige rettigheter og for å gjennomføre de sosiale og kulturelle tiltak og reformer som ytterligere vil trygge og bedre arbeidernes stilling i samfunnet.

III. For helt ut å kunne verne om og fremme det arbeidende folks fellesinteresser må fagbevegelsen alltid intimt stå i et godt, forståelsesfullt og aktivt samarbeid med Det norske Arbeiderparti, gjennom medlemmenes direkte eller fagforeningenes kollektive tilslutning til partiet. Kollektivt medlemskap forutsetter reservasjonsplikt for de fagforeningsmedlemmer som etter partiets lover ikke kan stå som medlemmer av partiet og det er reservasjonsrett for de som ikke ønsker å være medlem av partiet. Medlemskap i Det norske Arbeiderparti forplikter til full og aktiv solidaritet fra alle partimedlemmers side.

Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen anerkjenner hverandres organisasjonsmessige selvstendighet og uavhengighet. Samarbeidet formidles av en særskilt samarbeidskomité som velges av og blant de to hovedorganisasjoners styrer. Komitéen har forslagsrett, men ikke avgjørende myndighet. Lokalt og distriktivis må partiet søke å finne de mest høvelige former for et godt og tillitsfullt samarbeid med de faglige instanser i samsvar med Landsorganisasjonens vedtak. Det må legges den største vekt på et planmessig og energisk økonomisk og politisk opplysningsarbeid både innenfor partiet og fagorganisasjonen, for å underbygge en fast sosialistisk overbevisning og for å skolere og dyktiggjøre medlemmene til personlig innsats i det organisasjonsmessige og samfunnsbyggende framskrittssarbeid.

IV. Etter hvert som den faglige og politiske arbeiderbevegelse vokser i omfang og innflytelse og dens maktstilling i samfunnet bygges ut, trer den samlede arbeiderbevegelse fram som representant for hele det arbeidende folks fellesinteresser. Dermed utvides også bevegelsens samfunnsmessige ansvar og virkeområde, og fagorganisasjonen må i øket grad sammen med den politiske bevegelse gå inn for løsningen av de store sosialistiske oppgaver: Å organisere og bygge ut landets arbeidsliv og næringsliv på et planøkonomisk grunnlag, å gjennomføre en effektiv arbeiderkontroll i bedriftslivet og en videre samfunnsmessig regulering og kontroll av den økonomiske virksomhet, for derigjennem å skape det nødvendige økonomiske grunnlag for det videre sosiale og kulturelle framskrittssarbeid.

Innsendt framlegg til faglige retningslinjer.

Malersvennenes Forening, Oslo, har sendt inn dette framlegget til faglige retningslinjer:

I.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, som representerer alle lønnstakere i Norge, er det arbeidende folks viktigste klasseorganisasjon. Gjennom sin kamp mot utbytningen er fagbevegelsen idag blitt en bred massebevegelse.

Det norske Arbeiderparti ser derfor i fagbevegelsen sin beste og sterkeste forbundsfelle.

II.

Den bredde klassekampen idag har fått nødvendiggjør en mer samlet og klassemessig optreden av fagbevegelsen. Dette må skje ved at Landsorganisasjonen ved tariffoppgjør bruker en slik taktikk at de massekrefter fagbevegelsen rår over i størst mulig utstrekning blir nyttet til støtte for de mest tilbakeleggende grupper. Ved siden av lønnskravene må fagbevegelsen videre sette kreftene inn for sociale krav, som forkortelse av arbeidstiden, lengere ferie o. s. v., da enhver bedring av det arbeidende folks kår på bekostning av kapitalmaktens profitt er en vinning for hele arbeiderklassen.

Fagbevegelsen må derfor samarbeide med andre faglige og økonomiske organisasjoner som på sitt felt bekjemper utbytningen. Et slikt samarbeid vil styrke arbeidsfolkets stilling og er en forutsetning for arbeiderklassens fulle maktøvertagelse.

III.

Arbeidsfolket må bygge op sine egne kontrollorganer på arbeidsplassen, slik at de ved det avgjørende oppgjør mellom kapital og arbeide er i stand til å overta ledelsen og kontrollen av produksjonen. En slik utvikling krever imidlertid at fagbevegelsen reiser samfundsmessige og økonomiske krav utover den almindelige lønnskamp og med sin aktive innsats for løsningen av disse krav reiser maktspørsmålet i hele sin bredde.

IV.

Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen samarbeider. De to organisasjoner anerkjenner hverandres organisasjons- og aksjonsmessige uavhengighet og suverenitet, at alt samarbeide derfor bygges på et gjensidig tillits- og likestillethetsforhold.

Samarbeidet formidles av en samarbeidskomité, valgt av og blandt de to organisasjoners styrer. Komitéen har innstillingsrett, men ikke besluttende myndighet.

Partiet vil støtte arbeidet for omlegging av fagbevegelsen efter klassemessige og industrielle retningslinjer.

(For øvrig som de nuværende retningslinjer.)

Sak nr. 5. Lovforandringer.

Landsstyret foreslår endel forandringer i lovene. De paragrafer som ikke er nevnt foreslås beholdt uforandret.

§ 1.

Det norske Arbeiderparti som er det politiske organet for den norske arbeiderklasse, setter sig som mål å avskaffe den kapitalistiske utbytning og bygge op et socialistisk, et klasseløst samfund, styrt av håndens og åndens arbeidere.

For å nå frem til dette målet ser partiet det som sine viktigste opgaver: å vinne folket for det socialistiske grunnsynet, samle, organisere og dyktiggjøre arbeidsfolket i landet, reise dets vilje til selvhevd, solidaritet og samfundsansvar og på demokratiets grunn vinne folkeflertallet og samfundsmakten for det arbeidende folk.

Partiets socialistiske grunnsyn er uttrykt i det prinsipielle program og dets praktiske arbeidslinjer i arbeidsprogrammet.

Motivering:

I stedet for den nuværende formålsparagraf som er meget ufullstendig, foreslår landsstyret at en tar innledningen til det prinsipielle program. Den sier tydeligere og mere fullstendig hvad partiet er og hvad det vil. Dessuten bør det i lovene vises til partiets prinsipielle program og til dets arbeidsprogram.

§ 3.

By- og herredspartier.

De spesielle avsnitt om bykommuner og om landkommuner slås sammen.

§ 4.

Distriktsorganisasjoner.

Herreds- og by-partiene i samme fylke eller nærmere angitt distrikt (fastsatt av landsstyret) danner en distriktsorganisasjon (fylkes- eller krets-parti).

Bypartiene i Oslo, Drammen, Bergen og Trondheim er egne distriktsorganisasjoner.

Distriktsorganisasjonene utgjør landspartiets organisasjonsenheter.

Motivering:

Her er tatt med i lovene at landsstyret skal avgjøre grensene for distriktsorganisasjonene. Hittil har som regel centralstyret avgjort det.

Dessuten er det tatt med, at by-partiene i Oslo, Drammen, Bergen og Trondheim utgjør egne distriktsorganisasjoner.

§ 5.

Kontingenten.

1. Medlemmene betaler sin partikontingent i de foreninger de er tilmeldt. Partilagene, herredspartiene og bypartiene fastsetter selv sin kontingent.
2. Herreds- og bypartienes kontingent til fylkes-kretspartiene er 50 øre kvartalet for gruppe I. (Denne sats gjelder også for kvinner, skog- og landarbeidere, arbeiderbønder, fiskere og læregutter.)
For gruppe II (ungdomslagsmedlemmer og arbeidsledige) 15 øre kvartalet.

Av denne kontingent betaler fylkes- og kretspartiene til landspartiet 25 øre kvartalet for gruppe I og 10 øre for gruppe II.

De direkte til landspartiet tilmeldte bypartier, Oslo, Drammen, Bergen, Trondheim, betaler til landspartiet 50 øre for gruppe I og 15 øre for gruppe II.

I partilagene og kvinneavdelingene benyttes merker som kvittering for kontingenten.

Foreningene skal betale kontingenten til herreds- og bypartiene innen den 15. i første måned etter kvartalets slutt.

Herreds- og bypartiene skal betale kontingenten til fylkes- og kretspartiene innen utgangen av første måned etter kvartalets slutt.

Fylkes- og kretspartiene skal betale kontingenten til landspartiet innen den 15. i annen måned etter kvartalets slutt.

3. Samtidig med kontingentoppgjørene i alle organisasjonsledd skal det medsendes de av landspartiet påbudte skjemaer med nødvendige opplysninger.

Kontingentsatsene er i samsvar med vedtaket på landsmøtet i 1936, fastsatt endelig av landsstyret.

§ 6.

Landsmøtet.

Punkt 1.

Landsmøtet holdes ordinært hvert 3. år.

Ekstraordinært landsmøte kan holdes når landsstyret finner det påkrevet og skal holdes når distriktsorganisasjoner representerende minst $\frac{2}{5}$ av partiets medlemmer krever det.

Landsmøtet består av 300 representanter, som fordeles på distriktsorganisasjonene etter det gjennomsnittlige antall medlemmer som det er innbetalt kontingent for året forut for landsmøtet. Representantene velges på distriktsorganisasjonenes møter eller av de tilsluttede organisasjoner etter fordeling foretatt av et distriktsmøte.

Motivering:

På landsmøtet i 1936 møtte det 513 valgte representanter. Alle var da på det rene med at et så stort landsmøte ikke er så arbeidsdyktig som et så viktig møte skal være. Det blev derfor enstemmig vedtatt å innskrenke representasjonsretten. Flertallet vedtok en innskrenkning fra 1 for hvert påbegynt 200 til 1 for hvert påbegynt 300 medlemmer.

Efter den da vedtatte representasjonsordning vil landsmøtet i år komme til å bestå av 546 representanter, altså enda flere enn i 1936, til tross for innskrenkningen. Det vil således bli nødvendig å gå til en ytterligere begrensning av representasjonsretten.

Landsorganisasjonen og A. I. F. har begge innført en representasjonsordning som også er meget benyttet i andre land. Det fastsettes i lovene et fast antall representanter, uavhengig av organisasjonenes medlemstall. Disse representanter fordeles så på de tilsluttede avdelinger i henhold til det medlemstall de har betalt kontingent for året forut for en kongress eller et landsmøte. Landsorganisasjonen som nu har omlag 350 000 medlemmer har satt det samlede representantantall til 300 og A. I. F. som har omlag 90 000 medlemmer har satt det til 200.

Landsstyret foreslår at partiet vedtar en lignende representasjonsordning, og at representantantallet settes til 300. Det må selvsagt være forutsetningen at *alle* distriktsorganisasjoner blir representert på landsmøtet.

Med den sterke organisatoriske vekst i partiet vil denne ordningen utvilsomt være riktig. Den gir alle distriktsorganisasjoner en forsvarlig representasjon og betyr samtidig at partiets landsmøter blir mere arbeidsdyktige.

*

Efter at stortingsvalgperioden nu er blitt 4 år mener landsstyret at en på neste landsmøte bør ta opp til overveielse spørsmålet om hvorvidt en bør holde landsmøte hvert annet år.

§ 6.

Punkt 6.

Landsmøtet bekjentgjøres senest 5 måneder før dets sammentreden.

Forslag som ønskes behandlet på møtet, skal sendes inn gjennom distriktsorganisasjonenes styrer til centralstyret senest 3 måneder før møtet. Landsstyret har forslagsrett. De innkomne forslag sendes til organisasjonene senest 2 måneder før landsmøtet.

Fristene er her forlenget noe for å gi avdelingene bedre tid til behandlingen av landsmøtets sakliste.

Punkt 8.

I forbindelse med landsmøtet holdes en landskvinnekonferanse. Den består av 150 representanter som fordeles på distriktsorganisasjonene efter det gjennomsnittlige antall kvinnelige medlemmer som det er inn-

betalt kontingent for året forut for landsmøtet. Representantene velges på fylkeskvinnekonferansene eller av de tilsluttede organisasjoner (partilag, kvinnelag, fagforeninger og ungdomslag) efter fordeling foretatt av fylkeskvinnekonferansene.

*

Et mindretall på 5 medlemmer stemmer for at landskvinnekonferansen skal bestå av 200 representanter.

§ 7.

Landsstyret.

Punkt 2, 2. avsnitt.

Formannen, varaformannen, sekretæren, hovedorganets redaktør og 8 andre medlemmer, hvorav minst 2 kvinner. Dessuten tiltredes centralstyret av 1 representant for Ungdomsfylkingens centralstyre. Centralstyret velger 1 representant til Ungdomsfylkingens centralstyre og 1 representant til Kvinnesekretariatet.

Motivering:

Kvinnesekretariatet velger nu 2 representanter til partiets centralstyre. Det var oprinnelig 1, men blev ved samlingen i 1927 utvidet til 2 for at begge retninger skulde bli representert. Dette hensyn er det ikke lenger nødvendig å ta, så representasjonen må under alle omstendigheter kunne innskrenkes til 1. Når landsstyret har gått til å foreslå helt ophevet Kvinnesekretariatets rett til å velge noget centralstyremedlem, så er det ut fra den betraktning at centralstyret er ansvarlig overfor partiets landsmøte, og at det derfor ikke er heldig at for mange av dets medlemmer blir valgt av andre instanser eller organisasjoner. For partiets kvinnelige medlemmer og for partiet som helhet vil det være en fordel at også de kvinnelige medlemmer av centralstyret blir valgt av partiets landsmøte.

Punkt 4.

For centralstyret velges 7 varamenn som innkalles i den rekkefølge de er valgt. For landsstyrets utenbys medlemmer velges personlige varamenn.

Motivering:

For landsstyrets utenbys medlemmer blir det efter de nu gjeldende lover valgt 8 varamenn som innkalles efter behov i den rekkefølge de er valgt. Det foreliggende forslag om for fremtiden å velge personlige varamenn for de utenbys landsstyremedlemmer tar sikte på, at distrikter hvis landsstyreprerentant får forfall, skal bli representert ved en varamann fra samme distrikt.

§ 15.

Punkt 2, nytt avsnitt.

Medlemsskap i Det norske Arbeiderparti forplikter til full og aktiv solidaritet fra alle partimedlemmers side.

Punkt 5.

For å opnå stemmerett må et medlem ha vært tilsluttet partiet i minst 3 måneder og for å være valgbar til partitillitshverv i minst 6 måneder. Bestemmelsen gjelder ikke medlemmer i nystiftede partilag.

Bare medlemmer med minst 6 måneders medlemsskap i partiet kan stilles som partiets kandidater ved valg til offentlige tillitshverv. Det kan gjøres undtagelser for medlemmer av nystiftede partilag.

Mønsterlover for distriktsorganisasjonene.

§ 1.

Formål.

Samme som blir vedtatt for landspartiet.

§ 3.

Punkt 5.

Representanter til Det norske Arbeiderpartis landsmøter velges på distriktsorganisasjonenes møter eller av de tilsluttede organisasjoner.

§ 5.

Kontingenten.

1. Kontingenten til fylkes-, kretspartiet er 50 øre kvartalet for gruppe I. (Denne sats gjelder også kvinner, skog- og landarbeidere, arbeiderbønder, fiskere og læregutter.)

For gruppe II (ungdomslagsmedlemmer og arbeidsledige) 15 øre.

Kontingenten skal betales innen utgangen av første måned etter kvartalets slutt.

Av denne kontingent betaler fylkes-kretspartiet til landspartiet 25 øre for gruppe I og 10 øre for gruppe II.

Mønsterlover for herreds- og bypartier.

§ 1.

Formål.

Samme som blir vedtatt for hovedpartiet.

§ 3.

Tillegg til 7. avsnitt.

Med den begrensning som er nevnt i § 15, punkt 5, er alle partimedlemmer valgbare, også de som ikke er medlemmer av representantskapet.

Tillegg.

§ 5.

Nominasjonsmøtet bestemmer hvem som skal være partiets ordfører- og varaordfører kandidat.

Disse føres på listen henholdsvis som første og annen kandidat og kumuleres.

Motivering:

Ved de siste kommunevalg har det vist sig at det i en rekke tilfelle har vært foretatt strykninger på partiets valglistene i den grad at det har resultert i total forskyvning av den oppstilling som partiets ansvarlige instanser har ment var den rette. I mange tilfelle har det også ført med sig at de dyktigste og mest erfarne kommunefolk partiet hadde å stille op i vedkommende kommune er blitt satt helt utenfor, eller kommet med i varamannsrekken.

For å undgå dette misbruk og for å sikre sig at de menn blir valgt som partiets ansvarlige instanser finner skal være ordfører- og viceordfører kandidater for partiet, finner landsstyret at det er nødvendig å ta inn i lovene bestemmelser om tvungen kumulering av de som skal være ordfører- og varaordfører kandidater.

§ 6.

Styret har å påse at der ved offentlige valg som partiets kandidater bare blir stillet menn og kvinner som har minst 6 måneders medlemskap i partiet o. s. v. som før.

Tilleg.

Valgbarhet til tiltshverv opnåes efter 6 måneders medlemsskap i partiet. Det kan gjøres undtagelser for medlemmer av nystiftede partilag.

§ 8.

Kontingenten til herreds-, bypartiet er kvartalet for gruppe I. (Denne sats gjelder også kvinner, skog- og landarbeidere, arbeiderbønder, fiskere og læregutter.)

For gruppe II (ungdomslagsmedlemmer og arbeidsledige) kvartalet.

Kontingenten må være betalt innen den 15. i første måned eller kvartalets slutt.

Mønsterlover for partilag.

§ 3.

Kontingenten i laget er kvartalet for gruppe I. (Denne sats gjelder også for kvinner, skog- og landarbeidere, arbeiderbønder, fiskere og læregutter.) For gruppe II (ungdomslagsmedlemmer og arbeidsledige) kvartalet.

Retningslinjer for kvinneorganisasjonen.

I.

Organisering av kvinnene skjer i direkte tilknytning til Det norske Arbeiderparti.

I forbindelse med landsmøtet holdes en landskvinnekonferanse. Den består av 150 representanter som fordeles på distriktsorganisasjonene etter det gjennomsnittlige antall kvinnelige medlemmer som det er betalt kontingent for året forut for landsmøtet. Representantene velges på fylkeskvinnekonferansene eller av de tilsluttede organisasjoner etter fordeling foretatt av fylkeskvinnekonferansene.

*

Et mindretall på 5 medlemmer stemmer for at landskvinnekonferansen skal bestå av 200 representanter.

II.

Punkt b.

Kvinnesekretariatet består av formann, varaformann, sekretær, redaktør av «Arbeiderkvinnen» og 3 sekretariatsmedlemmer. Til Kvinnesekretariatet velges 5 varamenn. Partiets centralstyre velger 1 medlem som tiltrer Kvinnesekretariatet.

*

Et mindretall på 2 medlemmer stemmer for at også kvinneutvalgets formann skal være fastlønnet, foruten sekretæren og redaktøren.

Punkt c. Utgår.

V.

- b) Fylkeskonferansen velger fylkets kvinneutvalg.
- c) Utgår.
- d) Fylkespartienes styrer velger 1 medlem til fylkets kvinneutvalg.
- e) Utgår.

Sak nr. 6.

Storingsvalget og kommunevalgene i 1940.

Landsstyret vil komme med framlegg på landsmøtet.

Sak nr. 7. Samfunnstjeneste for ungdommen.

Centralstyret satte den 6. februar 1939 ned en komité til å greie ut arbeiderorganisasjonenes stilling til kombinerte opplysningskurser og arbeidsleire for ungdommen. Til medlemmer av komitéen blev valgt Arnfinn Vik, Gunnar Sand, Olav Oksvik, Konrad Nordahl, Aase Lionæs, Alfred Ljøner og Dag Bryn. Komitéen valgte Arnfinn Vik til formann og til komitéens sekretær hadde centralstyret opnevnt Dag Bryn.

Komitéen har delt sig i et flertall og et mindretall. Flertallet består av samtlige medlemmer undtatt Aase Lionæs, idet Konrad Nordahl ikke hadde høve til å være til stede under komitéens avsluttende møte. Mindretallet består av Aase Lionæs.

Komitéens samlede innstilling sendes med landsmøtets sakliste i et eget trykt hefte. Flertallets konklusjon og mindretallets uttalelse er tatt inn her.

Flertallets konklusjon:

Ut fra de motivene som er gitt foran, vil komitéens flertall komme med denne *innstillingen*:

Det norske Arbeiderparti har tidlig gått inn for særskilte rådgjelder til avhjelp av arbeidsledigheten blant ungdommen. Under arbeiderregjeringen er det satt i gang opplæring og arbeid som har hatt stor betydning for den ledige ungdommen. I de senere åra har ledigheten blant de yngre årsklassene minket atskillig og det er trolig at det blir ledigheten blant de eldre årgangene som i åra framover vil kreve størst oppmerksomhet fra samfunnets side.

De tiltak som har vært satt i gang spesielt for ungdommen har imidlertid varig verd. Også i tider uten ungdomsarbeidsledighet er det en viktig oppgave for samfunnet å sørge for at ungdommen er skikket til å fylle sin plass i samfunnslivet. Denne oppgaven løses delvis gjennom det almindennende skolestellet, yrkesveiledningen, yrkesskolestellet og

opplæringa på arbeidsplassen. Men disse institusjonene vil vanskelig kunne omfatte all den ungdom som trenger det.

Det norske Arbeiderparti ser det som ønskelig at den arbeidstrening og opplæring som i kriseåra er blitt gitt den arbeidsledige ungdommen i framtida kommer til å gå inn som et fast ledd i folkeoppdragelsen. Partiet vil derfor arbeide for en utviding og samordning av de tidligere ungdomstiltaka gjennom en fast *samfunnstjeneste* for all norsk ungdom uansett klasse, bosted eller økonomisk stilling. Derimot kan partiet ikke gå inn for de former for frivillig arbeidstjeneste som blir drevet av private organisasjoner.

Samfunnstjenesten må ha til formål å utvikle ungdommen fysisk, praktisk og åndelig ved å gi den arbeidstrening sammen med sunn levemåte og fysisk fostring (kroppskultur), yrkesveiledning og opplæring — så vel en viss faglig opplæring som almindanning og statsborgerlig skoloring (samfunnslære). Arbeidstiltaka må sikte på å bruke ungdommens arbeidskraft i utbygginga av landet ved å utføre samfunnsnyttige arbeider som ikke i rimelig framtid ville blitt utført som ordinært arbeid eller som ekstraordinært arbeid for eldre arbeidsledige. Arbeidene vil så lenge ungdomsarbeidsledigheten består, virke som avhjelp av arbeidsledigheten på samme vis som de nåværende tiltak. For øvrig må arten av arbeidene og valget av enkelte arbeidsprosjekter bli fastsatt i nøye samråd med og utført under medvirkning av vedkommende departementer og andre offentlige institusjoner.

Samfunnstjenesten må i sommerhalvåret ha form av arbeidsleirer, i vinterhalvåret form av kurser, idet en bygger på de erfaringer som er høstet med de nåværende ungdomstiltaka. Av økonomiske og praktiske grunner må den gjennomføres etappevis. Av samme grunner bør den i første omgang begrenses til menn.

For den enkelte ungdom må samfunnstjenestens lengde stå i forhold til lengden av den militære verneplikt, slik at samfunnstjeneste og militærtjeneste til sammen utgjør et bestemt tidsrom, som til enhver tid kan fastsettes av Stortinget. Selve samfunnstjenesten må imidlertid i sitt anlegg og sin ledelse være en sivil tjeneste. Stortinget fastsetter også de aldersklasser som tjenesteplikta gjelder. Det må være forutsetningen at tjenesten ordnes på en smidig måte slik at det blir tatt omsyn både til samfunnets behov for arbeid og opplæring av ungdommen og til den enkeltes interesser når det gjelder skolegang, læretid, forsøringsbyrde m. m.

Organisatorisk må samfunnstjenesten bygges opp som en selvstendig institusjon med handlefrihet innenfor den rammen som Stortinget trek-

ker opp i lovgiving og budsjetter. Samarbeidet med de interesserte departementer og andre offentlige institusjoner må sikres.

Det norske Arbeiderparti vil gå inn for at det blir oppnevnt en offentlig kommisjon til å greie ut saka. For å få saka fremmet så raskt som råd er, må sentraladministrasjonen snarest gå i gang med å legge materialet til rette for den senere offentlige kommisjonen. Dette kan best skje ved å skille ut Ungdomskontoret som eget kontor under Sosialdepartementet og ved å la dette kontoret foruten administrasjonen av de nåværende ungdomstiltaka også utføre det forberedende arbeidet med samfunnstjenesten.

Mindretallets innstilling:

«Arbeidstjeneste» d. v. s. at bestemte grupper i samfunnet tvungent eller frivillig skal stille sin arbeidskraft til disposisjon for samfunnet er en etterkrigsforeteelse.

Bakgrunnen for innføringen av arbeidstjenesten ute i Europa og i De forente Stater var opprinnelig den store arbeidsledighet blant ungdom. Arbeidsmarkedet var mettet og kunne ikke oppta den årlige tilvekst av ung arbeidskraft likesom store grupper av ungdom i arbeid ble støtt ut i ledighet. Som en moralsk motvekt mot den uheldige virkning som ledigheten hadde på ungdommen ble arbeidstjenesten etter hånden innført i en rekke land. I de demokratiske land er arbeidstjenesten frivillig, og den har avtatt i omfang ettersom arbeidsmarkedet har evnet å oppta den ledige unge arbeidskraft. I de fascistiske og halv-fascistiske land har arbeidstjenesten mistet sitt opprinnelige preg, og tjener nå hovedsakelig som et ledd i bestrepelsene på å skaffe staten billig arbeidskraft og som en forskole for militærtjenesten. I disse fascistiske land er arbeidstjenesten tvungen.

I Norge er ungdomsarbeidsløsheten i avtagende, og hvis forholdene i årene framover i økonomisk henseende ikke blir vesentlig forverret, har en lov til å regne med at ungdomsarbeidsløsheten vil bli et problem av helt underordnet betydning. Denne oppfatning støttes også av befolkningsutviklingen. Det vil i årene framover komme forholdsvis små kull av ungdom inn på arbeidsmarkedet, så små at det ikke er utenkelig at det vil kunne inntre noen mangel på ung arbeidskraft. Dette er en tendens i befolkningsutviklingen som allerede nå gjør seg gjeldende, og som har gitt seg utslag i en viss knapphet i tilgangen på arbeidskraften i jordbruket og i hushjelpyrket.

Som et middel i kampen mot ungdomsarbeidsløsheten vil det derfor etter mindretallets mening ikke være nødvendig å gå til innføring av arbeidstjeneste i Norge.

Det er imidlertid mulig at partiet i stedet burde ta opp spørsmålet i forbindelse med de eldre og ikke faglærte arbeidsløse. Disse arbeidsløse utgjør i dag en ikke uvesentlig del av de arbeidsløses antall, og selv under en konjunkturoppgang viser det seg meget vanskelig å få dem innpasset i arbeidslivet. Det er for denne gruppe av de noe eldre arbeidsledige at faren i dag består for en permanent arbeidsledighet. For å motvirke denne uheldige utvikling bør Staten snarest råd er gå til en grundig undersøkelse av de eldre arbeidsløses problem og hva som kan gjøres for snarest mulig å få dem innpasset i arbeidslivet, f. eks. gjennom en «omskolering» av dem, og ved anvisning av arbeidsområder som burde ligge særlig til rette for denne ikke faglig sett toppkvalifiserte arbeidskraft.

Ser en nå for ungdommens vedkommende bort fra arbeidstjenesten som motvekt mot arbeidsledigheten, blir det da tilbake spørsmålet om ønskeligheten og nødvendigheten av å innføre arbeidstjenesten som ledd i arbeidet for å skape en sunn og arbeidsdugelig ungdom.

Mindretallet er av den oppfatning at en arbeidstjeneste, organisert på et folkelig grunnlag og ledet etter prinsipper som faller sammen med et demokratisk samfunnssyn vil være et brukelig middel i arbeidet for å skape en solidarisk innstilt ungdom.

Men skal en oppnå varige og gode resultater av denne arbeidstjeneste, for den enkelte så vel som for samfunnet, bør den organiseres som en frivillig tjeneste. Skal arbeidstjenesten være tvungen kan en ikke vente at det blant ungdommen vil skapes den positive innstilling til arbeidet og samfunnet som vi tilstreper. Bare hvis ungdommen selv frivillig går inn for oppgaven, og selv får være med på å tilrettelegge og diskutere oppgavene kan det nåes resultater som vi kan bygge på. Tvungen kan ikke vekke denne positive innstilling, men tvertimot ofte ha den stikk motsatte virkning. Når den tvungne arbeidstjeneste i Tyskland kan vise fram betydelige *arbeidsresultater* skal en huske på at den er gjennomført under et fascistisk diktatur og med alle de virkemidler som dette har i sin tjeneste. Og for det tyske folk står sikkert ikke arbeidstjenesten som en ønskelig metode til å skape en «moralisk høireist» ungdom. Det er også typisk for denne tvungne arbeidstjeneste at der hersker militær disiplin.

For øvrig mener mindretallet at de erfaringer som vi hitinntil har høstet fra spredte tiltak i Norge, offentlige så vel som private, ikke er så omfattende at vi på grunnlag av dem kan gå inn for tvungen arbeidstjeneste i vårt land. Og framfor alt ligger ikke de økonomiske forhold i dag slik til rette at en tvungen arbeidstjeneste vil bli møtt med sympati i befolkningen.

Når det gjelder arbeidstjenestens betydning for utviklingen av ungdommens helse og yrkesopplæring m. m. så skal vi ikke være blind for at vi allerede har skapt spesialinstitusjoner for fremme av disse formål. Mindretallet henviser til partiets veldige innsats for fremme av fysisk kultur (A. I. F.) og yrkesskolevesenet. Det er rimelig å anta at disse spesialinstitusjoner er langt bedre skikket til å løse disse oppgavene enn en arbeidstjeneste på noen få måneder. Det moderne arbeidsliv er så komplisert og krever så høyt kvalifiserte arbeidere til sin skjøtsel at mindretallet anser det for tvilsomt at arbeidstjenesten i noen mon kan bidra til utdanningen av denne arbeidskraft. Videre skal en også ved bedømmelsen og virkningene av innføringen av tvungen arbeidstjeneste ta det moment i betraktning at det for mange vil betraktes som en hindring og en forlengelse av deres læretid. Det er en kjensgjerning som veier at læretiden for en rekke yrker er lengere i Norge enn i mange andre land. Store grupper av arbeidere, åndens som håndens, kommer først i relativ sen alder ut i arbeidslivet, ut til sin egentlige arbeidsplass. En kan ikke vente at en tvungen arbeidstjeneste av disse prupper vil hilses med særlig begeistring. Og om det samfunnsøkonomisk vil være en vinning å sinke dem på veien fram til å skaffe seg et samfunnsnyttig og varig arbeid er også etter mindretallets mening tvilsomt.

Under henvisning til foranstående motivering vil mindretallet foreslå:

Spørsmålet om innføring av frivillig arbeidstjeneste organisert av Staten utredes av en offentlig komité.

Landsstyret har fått sig forelagt komitéens innstilling og er av den opfatning at et så viktig spørsmål bør drøftes og utredes ytterligere før det kan fattes partimessig bindende vedtak. Komitéens innstilling sendes partiorganisasjonene til drøfting i forbindelse med landsmøtets sakliste. Landsmøtet bør drøfte saken og uten å ta standpunkt til de foreliggende komitéframlegg gå inn for at saken blir nærmere utredet av en offentlig komité. Det må være forutsetningen at både tvungen og frivillig samfunnstjeneste blir utgreid. Før partiets instanser i samråd med fagorganisasjonene tar endelig standpunkt til saken sendes den på nytt partiets avdelinger til behandling og uttalelse.

Landsstyret foreslår:

Landsmøtet vil anbefale at spørsmålet om samfundstjeneste for ungdommen blir utgreid av en offentlig komité. Når spørsmålet foreligger nærmere utgreid sendes det partiorganisasjonene til behandling og uttalelse.

Sak nr. 8. Kommunal fellesorganisasjon.

Våren 1938 besluttet centralstyret å nedsette en komité til utredning av spørsmålet om start av en kommunal fellesorganisasjon. Fra centralstyret blev valgt Trygve Lie, Trygve Nilsen, Oslo, og Karl Gundersen, Drammen. Fra By- og Herredslaget blev valgt Karl Andersen, Aker og Bjarne Borgan.

Som formann i komitéen valgtes Trygve Lie, til sekretær Bjarne Borgan. Komitéen har hatt to møter. I det møte hvor innstillingen blev vedtatt var Karl Andersen ikke til stede. Innstillingen er enstemmig for de øvrige medlemmers vedkommende.

Karl Andersen som ikke er enig i flertallets innstilling har levert et særavotum.

Helt siden Arbeiderpartiets By- og Herredslag blev startet i 1929 har det vært delte meninger innen Det norske Arbeiderparti om riktigheten og nødvendigheten av å opprettholde en spesiell organisasjon for partiets representanter i den kommunale forvaltning. Særlig blandt partiets kommunerepresentanter i byene har det flere ganger fremkommet ytringer og forslag om en nyorientering m. h. t. vår stilling til de respektive kommunale organisasjoner, Norges Byforbund og Norges Herredsforbund.

Før man imidlertid tar standpunkt i dette spørsmål, kan det være på sin plass å se nærmere på de ovenfor nevnte organisasjoners virksomhet for tiden, og jevnføre denne med den virksomhet som utøves gjennom By- og Herredslaget.

Norges Byforbund.

Da dette forbund var på sitt høieste var det i forbundet innmeldt 52 av landets 65 bykommuner. På grunn av de økonomiske vanskeligheter i kommunene sank imidlertid medlemstallet så det i 1932 var innmeldt 46 byer og forbundet hadde da en samlet kontingent av kr. 48 265.00.

Vedtaket på Arbeiderpartiets 2. landskommunalkonferanse i 1932 om å melde de arbeiderstyrte byer ut av byforbundet blev dødsdommen over forbundet. Pr. 1. januar 1936 var medlemstallet sunket til 37 og kontingenten for 1937 var beregnet til ca. kr. 28 000.00. Siden da er

uten tvil stillingen for Byforbundet blitt ytterligere vanskelig, men beretninger og regnskaper for det siste år — (disse var forelagt bymøtet i Bergen i august 1938) er ikke blitt offentliggjort.

Av de tilgjengelige beretninger fra Byforbundet fremgår at den virksomhet som er drevet heller ikke er bemerkelsesverdig stor. Som eksempel kan nevnes at selv i den tiden forbundet var på sitt høieste var Centralbyråets korrespondanse begrenset til ca. 250 ekspedisjoner pr. år. Dette er ikke engang tredjedelen av den årlige korrespondanse i By- og Herredslaget. Med det synkende medlemstall følger vel også at denne side av forbundets virksomhet er blitt ytterligere innskrenket.

M. h. t. Byforbundets stilling til den almindelige kommunale virksomhet og nytten for vårt partis representanter å stå tilsluttet forbundet skal det ikke her gåes nærmere inn på dette spørsmål. Det er nok i så måte å henvise til diskusjonene på landskommunalmøtene i 1929 og 1932.

Med den fremgang vårt parti har vist ved de siste kommunevalg, og som det er all grunn til å tro vil fortsette, er det bare et tidsspørsmål når Byforbundet går i oppløsning dersom partiets vedtak av 1932 blir konsekvent effektivt. Dette er sikkert også ledelsen innen Byforbundet klar over.

Norges Herredsforbund.

Om dette forbund er det svært vanskelig å skaffe holdbare opplysninger. Siden Langbacks dager har det etter alt å dømme ført en skyggetilværelse. Det eneste livstegn en har sett fra det er at forbundets tidsskrift med uregelmessig mellomrum er kommet med et hefte. Såvidt vites er skriftet nu sluttet å utkomme, ihvert fall er det flere av abonnentene som ikke har fått noget eksemplar på lang tid.

Det en kan regne med er at dette forbunds betydning som interkommunal organisasjon er lik null. Nogen motstand fra det hold når det gjelder spørsmålet om en kommunal fellesorganisasjon kan vel ansees utelukket. Det er heller intet som tyder på at forbundet vil bli reorganisert.

Arbeiderpartiets By- og Herredslag.

Mens de to kommunale organisasjoner som er nevnt ovenfor ikke lenger kan betraktes som effektive talerør for kommunene utad, og heller ikke lenger fyller plassen som kommunale informasjonsorganer, har virksomheten i Arbeiderpartiets By- og Herredslag gjennom alle år vist en stadig stigende tendens. Dette henger naturligvis nøie sam-

men med den almindelige opmarsj partiet har vist både i stat og kommune de siste år og er unødvendig nærmere å understreke i denne forbindelse.

Det har ofte vært hevdet at det spesielt er landkommunene som høster nytte av By- og Herredslagets virksomhet, byene derimot har liten eller ingen direkte fordel av partiets kommunale organisasjon. Dette er imidlertid feil. Tar man f. eks. for sig de henvendelser som kommer til kommunalkontoret, vil det vise sig at procentvis er det flere henvendelser fra våre representanter i byene enn i landkommunene. Dette til tross for at byene stort sett må sies å ha en godt utbygget administrasjon med kvalifiserte folk som forestår det daglige arbeide.

Siden «Kommunalnytt» begynte å komme ut i 1937 er henvendelsene til kommunalkontoret blitt betraktelig øket. Tidsskriftet gjør By- og Herredslaget kjent blandt våre kommunerepresentanter og aktive organisasjonsfolk, og dette bevirker at flere og flere søker råd og rettleiing hos kontoret. Samtidig har det skjedd en påtagelig økning m. h. t. innbetalingen av kontingent.

Men det er ikke bare gjennom «Kommunalnytt» og arbeidet ved kommunalkontoret at By- og Herredslaget øver sin innflytelse. År om annet holdes en rekke *kommunalmøter* rundt i landet — i 1937 i alt 14 og i 1939 19. Disse møter har overmåte stor betydning for partiets kommunale virksomhet, det skaper grunnlag for ensartet optreden i arbeidet og ved behandlingen av en rekke spørsmål. Men det forutsetter at sekretæren må benytte en stor del av året til reiser — de siste år gjennemsnittlig ca. 140 reisedager. Det er vanskelig å vinne over alle disse reiser uten at arbeidet ved kontoret lider ved det.

Hensikten med By- og Herredslaget er vel å være en informasjonscentral for partiets folk i det kommunale arbeide. Dette fremgår også av lovene for organisasjonen. Imidlertid er forholdet nu — og har vel for øvrig hele tiden vært — at den alt overveiende del av de henvendelser som skjer til kommunalkontoret er spørsmål som ikke kan sies å ha nogen politisk karakter, langt mindre partipolitisk interesse. Det gjelder først og fremst tolkning av lovspørsmål på det kommunale område. Disse og lignende spørsmål volder et svært arbeide, og kunde uten skade overlates til en annen instans. Men arbeidet med denslags spørsmål tar så uforholdsmessig mye tid og arbeidskraft, at det er vanskelig å kunne gi nødvendige informasjonen til våre organisasjoner i de forskjellige kommunalpolitiske spørsmål utover det som fremkommer gjennom «Kommunalnytt».

Som forholdet arter sig på det interkommunale organisasjonsområde idag, er det en kjensgjerning at By- og Herredslaget er den eneste orga-

nisasjon av reell betydning. Det er derfor heller ikke tvil om at som forholdene nu arter sig ligger det innenfor mulighetens ramme å gjøre By- og Herredslaget til en organisasjon som kan fylle plassen som felleskommunal organisasjon i landet. Men skal partiet gå inn for en sådan utvikling av By- og Herredslaget må det også være klar over rekkevidden. Det vil bety en veldig utvidelse av kommunalkontoret: informasjonsavdeling, juridisk hjelp, statistisk avdeling, kommunalt arkiv o. s.v. Men dermed vil By- og Herredslaget selvfølgelig også forandre karakter, samtidig som en sådan utvikling vil få store økonomiske konsekvenser.

En slik utvikling er neppe ønskelig. Det blir å ofre for megen tid og krefter på arbeide som egentlig ikke er av partipolitisk art, men er av sådan karakter at kommunene selv både bør ha bestemmelsene over det og de utgifter som er forbundet med arbeidet.

*

Det standpunkt partiet har inntatt til de kommunale organisasjoner her i landet, har uten tvil vært riktig politisk sett, og har ført med sig at partiets stilling og arbeide i kommunene er blitt både grunnfestet og effektivt. At det er et sterkt standpunkt partiet her har inntatt viser best det forhold at det nu ikke nytter å oprettholde en kommunal organisasjon uten at Det norske Arbeiderparti gjennom de arbeiderstyrte kommuner og ved de aktive kommunefolk for øvrig deltar innenfor en sådan organisasjon.

Imidlertid er det klart at selv om partiet gjennom By- og Herredslaget og på annet vis øver sin innflytelse i det kommunale arbeide vil det i det lange løp neppe være hodbart ikke å være med på å reise en effektiv kommunal organisasjon i landet. Partiet har rent flertall bare i 214 av landets 747 kommuner. I de øvrige 533 er der borgerlig flertall. Selv om By- og Herredslagets virksomhet rekker langt utenfor de arbeiderstyrte kommuners rekke, er det innlysende at disse 533 kommuner er utenfor effektiv organisasjon. At dette er uholdbart for kommunene sier sig selv.

Og det er også uholdbart for partiet. Formelt har partiet makten i statsforvaltningen, og utad i folket blir dette betraktet som partiet også har den reelle makt. Til stadighet settes nye tiltak og reformer i verk, og i en rekke tilfelle er kommunene de kanaler gjennom hvilke tiltakene og reformene strømmer ut til folket. Det er ikke likegyldig for partiet *hvordan* reisningen av alt denne nye blir satt i verk. Det er nemlig dette som er avgjørende for folkets vurdering og dom over tiltakene og reformene.

På dette område vil en omfattende og effektiv kommunal organisasjon ha veldig betydning, forutsatt at den ledes av de rette menn. Som nu det er mangler kommunene informasjon i nærsagt alle de nye saker som realiseres, bortsett fra de departementskrivelser som sendes ut. Derimot mangler det ikke å vrangforestillinger både blandt kommunefolk og andre, som regel skapt av vrangfremstilling i den borgerlige presse, som idag i stor grad er det eneste informasjonsorgan blandt store deler av folket.

En kommunal organisasjon som samarbeider med statsforvaltningen — ikke imot denne — vil uten tvil gjennom en riktig ledet informasjonsavdeling kunne få stor betydning også for vårt parti.

Den kommunale statistikk er i Norge ytterst mangelfull sammenlignet med den våre naboland har. Når disse land har en så ypperlig kommunalstatistikk skyldes det nettop de kommunale organisasjoner. Her hos oss har vi ingen samlet kommunal statistikk. Den er spredt på flere hender — en del i de forskjellige departementer, særlig Justisdepartementet, en del i Stat. Centralbyrå, og noget her og der i de forskjellige offentlige administrasjoner. Dette er en av de store mangler som en kommunal organisasjon vilde kunne rette på ved å få hele dette arbeide samlet lagt inn under sig.

På samme vis med kommunalt arkiv. Den eneste plass vi på dette område idag har noget kommunalt arkiv av betydning er vel Justisdepartementet. (Byforbundet har vel en del for byenes vedkommende.) Å få et samlet og fyldig arkiv for kommunene vil være av overmåte stor betydning så meget mer som de arkiver kommunene selv sitter inne med er så mangelfulle og så slett tatt vare på at det nærmest er en skandale i de aller fleste av landets kommuner.

*

I tilfelle en skulde stå overfor realiseringen av spørsmålet om kommunal organisasjon hoss oss vil det vel uten tvil heve sig røster for opprettelse av *to forbund*, ett for byene og ett for landkommunene. Særlig vil vel dette krav melde sig fra byenes side.

De som prosederer mot opprettelse av et fellesforbund for landets kommuner og går inn for opprettelsen av to forbund, tar som regel sitt utgangspunkt i at der mellem by og landkommuner er motsetningsforhold til stede av sådan art at de vanskelig kan gå sammen.

At slike motsetningsforhold i mange tilfelle er til stede vil selvfølgelig ingen benekte. Men mange av dem er mer tilsynelatende enn de bunner i realiteter. Det motsetningsforhold som er til stede mellem

kommunene bunner først og fremst i den almindelige tilsynelatende motsetning mellom by og land. Det er en betydelig samfundsopgave å rydde vekk disse motsetningsforhold, både de reelle og tilsynelatende.

Men de gjøres ikke mindre eller ryddes vekk ved å få to effektive organisasjoner startet på det negative grunnlag: kontra staten, eller kontra en annen gruppe kommuner. Motsetningene kan nøytraliseres og til slutt forsvinne ved *samarbeide*. Her vil en samlende fellesorganisasjon kunne gjøre en veldig stor innsats.

Forholdene i landet idag er slik at det er ofte svært vanskelig å skille mellom spesielle interesser for bykommuner og spesielle for landkommuner. By og land flyter sammen. Rjukan er like meget by som Notodden, Drøbak er ikke mer by enn Odda. — Oslo er by — Akershus er landkommune. Men interessene, oppgavene og problemene blit stort sett de samme.

Det vil også bli hevdet at en fellesorganisasjon vil bli så stor og u håndterlig at den ikke vil kunne bli effektiv. Dette argument er ikke holdbart. Selv om samtlige landets kommuner kom med i organisasjonen vilde den ikke bli halvparten så stor som f. eks. Landkommunernas Förbund i Sverige. Og det høres ikke ut som denne organisasjon er for stor, tvert imot arbeides iherdig for å gjøre den enda større.

Dersom vi her i landet hadde to virkelig effektive forbund henholdsvis for by- og landkommuner, vilde det sikkert ikke være aktuelt å arbeide for sammenslutning. Men da vi er i den situasjon at vi praktisk talt er uten organisasjoner på området, bør det i hvert fall ikke for vårt partis vedkommende herske tvil om det prinsipielt riktige i å gå inn for en fellesorganisasjon, dersom partiet i det hele tatt ønsker endring i de bestående forhold på området.

Mindretallet, Karl Andersen, ønsker å fremholde:

Det er ingen grunn for Arbeiderpartiet å medvirke til å blåse liv i hændøende institusjoner som Byforbundet og Herredsforbundet, eller medvirke til omdannelse og stabilisering av disse.

Disse forbunds nytte i kommunale spørsmål, spesielt under borgerlige regjeringer, har vært temmelig illusorisk. De forskjelligartede politiske syn vil føre til at f. eks. henvendelser som besluttet sendt statsmyndighetene vil bli av lite positiv verdi.

Når partiet i 1929 har gått til opprettelse av eget by- og herredslag er det også i full forståelse av disse kjensgjerninger og der er siden den tid intet skjedd som bør medføre nogen endring i dette standpunkt.

Tvert imot er By- og Herredslagets stilling styrket innen partiet og dets positive innsats i denne for kommunene vanskelige krisetid har vist at det for partiet er av største betydning å ha sitt eget politiske talerør.

Opgaven bør derfor være å oprettholde og bygge videre på dette.

Mindretallet tar derfor avstand fra flertallets forslag.

Landsstyrets framlegg:

Efter at det er konferert med de interesserte organisasjoner vil landsstyret utarbeide sitt framlegg og fremme det direkte på landsmøtet.